

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૪૯૪/૨૦૨૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી એમ. કે. ઠાકર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર?	હા	ના

=====

પાલકબેન રવિ લુણી પુત્રી ધમાસીભાઈ ગોબરભાઈ રબારી અને અન્ય.

વિરુદ્ધ

કોઈ નહીં

=====

હાજર:

વડીલ શ્રી રુત્વિક એસ. ઓઝા (પપલજ) અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨ માટે

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી એમ. કે. ઠાકર

તારીખ: ૦૯/૦૩/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. હાલની અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલ છે, જેમાં વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ નં. ૫, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને પડકારવામાં આવ્યો છે, જેના દ્વારા અરજદાર નં. ૨ અને અરજદાર નં. ૧ ના પાવર ઓફ એટર્ની ધારક દ્વારા તારીખ ૧૪/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ આંક ૯ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી, જેમાં વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સમાધાન પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાની પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી, તે નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૨. હાલની અરજી તરફ દોરી જતી ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧. ફેમિલી સૂટ નં. ૩૦૧૭/૨૦૨૫ એ અરજદારો દ્વારા ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩(બી) હેઠળ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર નં. ૧ અને અરજદાર નં. ૨ વચ્ચેના લગ્ન

૧૫/૦૪/૨૦૨૪ ના રોજ અમદાવાદ ખાતે થયા હતા અને પક્ષકારો ૨૧/૦૪/૨૦૨૪ થી અલગ રહે છે, કારણ કે અરજદાર નં. ૨ લગ્નના થોડા સમય બાદથી વિદેશમાં રહે છે. સંમતિ ડિક્રી માટેની અરજી દાખલ કરવા પર, ધ ફેમિલી કોર્ટ્સ એક્ટ ની કલમ ૯ અને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૨૩(૨) હેઠળ, કોર્ટે પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન અને સેટલમેન્ટ માટે પ્રયાસો કરવા જરૂરી છે. જોકે, હાલના કેસમાં, અરજદાર નં. ૨ વિદેશમાં હોવાથી, પાવર ઓફ એટર્ની ધારક દ્વારા કાર્યવાહી દાખલ કરી હતી, જેમાં દલીલ કરી હતી કે તેઓ સમાધાન પ્રક્રિયા માટે રૂબરૂ હાજર રહેવા અસમર્થ છે, તેથી વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા હાજર રહેવાની પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી. અરજદાર નં. ૨ દ્વારા પાવર ઓફ એટર્ની મારફતે આંક ૯ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી વિદ્વાન કોર્ટ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી, એમ ઠેરવતા કે વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સમાધાન થઈ શકતું નથી. સદર હુકમ હાલની અરજીનો વિષય છે.

૩. અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી રુત્વિક ઓઝાને સાંભળ્યા.

૩.૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઓઝા દ્વારા આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૧/૦૪/૨૦૨૪ થી અરજદારો વચ્ચે પતિ-પત્ની તરીકે કોઈ સહવાસ થયો નથી, અને લગ્ન consummated થયા નથી. લગ્ન થયા પછી, અરજદારો માત્ર વિડિયો કોલ્સ અને વોટ્સએપ વાતચીત દ્વારા સંપર્કમાં રહ્યા હતા. અભિપ્રાયના

ગંભીર મતભેદોને કારણે, અરજદાર નં. ૧ અને અરજદાર નં. ૨ વચ્ચેના સંબંધો વણસ્યા અને અસંગત બન્યા. પક્ષકારોએ નોંધપાત્ર સમય સુધી પતિ-પત્ની તરીકે વાતચીત કરી નથી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પક્ષકારો વચ્ચેના મતભેદો એટલા ગંભીર સ્વરૂપના હતા કે સમાધાનની કોઈ શક્યતા બાકી ન હતી. વિવાદોને ઉકેલવા માટે સંબંધીઓ અને શુભેચ્છકો દ્વારા અનેક પ્રયાસો કરવા છતાં, આવા તમામ પ્રયાસો નિષ્ફળ સાબિત થયા. પરિણામે, પક્ષકારોએ ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩(બી) હેઠળ અરજી દાખલ કરીને તેમના લગ્ન વિસર્જન કરવાનો પરસ્પર નિર્ણય લીધો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બંને પક્ષકારો સુશિક્ષિત વ્યક્તિઓ છે અને તેઓ તેમના નિર્ણયની અસરો અને પરિણામોને સંપૂર્ણપણે સમજે છે. પક્ષકારોએ એકબીજા પાસેથી મળેલી તમામ વસ્તુઓ, ભેટો અને દહેજની વસ્તુઓની આપ-લે કરી છે. અરજદાર નં. ૧ એ તમામ સોનાના ઘરેણાં અને અન્ય સામાન અરજદાર નં. ૨ ને સોંપી દીધા છે, અને અરજદાર નં. ૨ એ પણ તેવી જ રીતે તમામ ભેટો અને વસ્તુઓ પરત કરી છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર નં. ૧ અરજદાર નં. ૨ ની સામે ધ કોડ ઓફ કિમિનલ પ્રોસિજર, ધ હિન્દુ એડોપ્શન્સ એન્ડ મેન્ટેનન્સ એક્ટ, ધ પ્રોટેક્શન ઓફ વિમેન ફ્રોમ ડોમેસ્ટિક વાયોલન્સ એક્ટ, ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, અથવા અન્ય કોઈ લાગુ કાયદા હેઠળ કાયમી આજીવિકા (alimony) કે જાળવણી (maintenance) માટેના તમામ દાવાઓ સ્વેચ્છાએ જતું કરે છે. સ્વભાવ અને પ્રકૃતિમાં અસમાધાનકારી

મતભેદોને ધ્યાનમાં રાખીને, પક્ષકારોએ સંયુક્તપણે ૦૯/૦૯/૨૦૨૫ ના રોજ વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩(બી) હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી. અરજદાર નં. ૨ હાલમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરિકામાં રહેતા હોવાથી અને કોર્ટ સમક્ષ રૂબરૂ હાજર રહેવા અસમર્થ હોવાથી, અરજી તેમના યોગ્ય રીતે રચાયેલ પાવર ઓફ એટર્ની ધારક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, સાથે એક અંડરટેકિંગ પણ આપવામાં આવ્યું છે કે અરજદાર નં. ૨ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા હાજર રહેશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, અરજદાર નં. ૨ ને ભારત આવવામાં પડતી મુશ્કેલીને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વાન કોર્ટે તેમની વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા હાજરીને પરવાનગી આપવી જોઈતી હતી. તે જ ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઓઝા આ અરજી મંજૂર કરવા અરજ કરે છે.

૪. વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલ દલીલોના વિચારણા પર અને ઉપર જણાવેલ તથ્યપૂર્ણ પૃષ્ઠભૂમિના પ્રકાશમાં, નિર્ધારણ માટેનો મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે, શું અરજદાર નં. ૨ ને રૂબરૂ હાજરીમાંથી મુક્તિ આપી શકાય અને વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સમાધાનની કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાની પરવાનગી આપી શકાય?

૪.૧. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે, ધ ફેમિલી કોર્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૮૪ અને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ, પક્ષકારો વચ્ચે

સમાધાન અને સેટલમેન્ટ માટે નિષ્ઠાવાન પ્રયાસો કરવા તે કોર્ટની ફરજ છે. જોકે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો કુલિંગ પિરિયડને જતું કરવાના દાવા સાથે સંબંધિત નથી, તેમ છતાં ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩બી ના વ્યાપ અને ઉદ્દેશ્યની તપાસ કરવા માટે આ અદાલતે અમિત કુમાર વિરુદ્ધ સુમન બેનીવાલના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લીધો છે, જે (૨૦૨૩) ૧૭ એસ.સી.સી. ૬૪૮ માં નોંધાયેલ છે, જેમાં પક્ષકારો લગભગ પંદર મહિનાથી પરણિત હતા પરંતુ માત્ર ત્રણ દિવસ સાથે રહ્યા હતા અને કલમ ૧૩બી હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં જણાવ્યું હતું કે તમામ સંયુક્ત પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા છે અને તેઓ પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહેવા ઇચ્છતા નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩બી(૨) ના વ્યાપને ધ્યાનમાં લેતા અવલોકન કર્યું કે છ મહિનાનો કુલિંગ ઓફ પિરિયડ એ પક્ષકારોને વિચારવા માટે સમય અને તક આપવાનો, ગુસ્સો શાંત કરવા અને જો શક્ય હોય તો સમાધાનની મંજૂરી આપવાનો ઇરાદો ધરાવે છે, જોકે જ્યાં સમાધાનની કોઈ શક્યતા નથી અને લગ્ન અતૂટ રીતે તૂટી ગયા છે ત્યારે વેદનાને લંબાવવાથી કોઈ ઉપયોગી હેતુ સરે નહીં અને આવી પરિસ્થિતિઓમાં લગ્નનું વિસર્જન કરવું યોગ્ય રહેશે જેથી પક્ષકારો જીવનમાં આગળ વધી શકે. સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

"૨૦. અમરદીપ સિંહ વિરુદ્ધ હરપિન કૌર, (૨૦૧૭) ૮ એસ.સી.સી. ૭૪૬: (૨૦૧૭) ૪ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૮૦૪: (૨૦૧૭) ૩ એસ.સી.સી.

(કિમિનલ) ૫૦૫ માં ફરરા ૧૯ માં ઉલ્લેખિત પરિબળો સ્પષ્ટીકરણો છે અને સંપૂર્ણ નથી. આ એવા પરિબળો છે જેની નોંધ લેવા માટે કોર્ટ બંધાયેલી છે. જો ઉપર જણાવેલ ચારેય શરતો પૂરી થાય છે, તો કોર્ટે અનિવાર્યપણે મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩-બી(૨) હેઠળ વૈધાનિક પ્રતીક્ષા સમયગાળાને જતું કરવાની તેની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો પડશે.

૨૧. ફેમિલી કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટે અમરદીપ સિંહ વિરુદ્ધ હરપિન કૌર ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાનું ખોટું અર્થઘટન કર્યું છે અને એવી ધારણા પર આગળ વધ્યા છે કે આ અદાલતે ઠેરવ્યું છે કે સદર ચુકાદાના ફરરા ૧૯ માં નિર્દિષ્ટ શરતો, જે અહીં ઉપર ટાંકવામાં આવી છે, તે ફરજિયાત છે અને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩-બી(૨) હેઠળ છ મહિનાનો વૈધાનિક પ્રતીક્ષા સમયગાળો ફક્ત ત્યારે જ જતું કરી શકાય જો ઉપરની તમામ શરતો પૂરી થાય, જેમાં ખાસ કરીને, છૂટાછેડાની અરજી કરતા પહેલા ઓછામાં ઓછા દોઢ વર્ષના અલગ રહેવાની શરતનો સમાવેશ થાય છે.

૨૨. એ સુસ્થાપિત છે કે ચુકાદો એ કાયદાના મુદ્દા માટેનો દાખલો છે જે ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. ચુકાદાને કાયદાની જેમ વાંચવાનો અને જડતા સાથે અર્થઘટન કરવાનો નથી. અમરદીપ સિંહ વિરુદ્ધ હરપિન કૌર માં, આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩-

બી(૨) માં ઉલ્લેખિત ઓછામાં ઓછા છ મહિનાનો વૈધાનિક પ્રતીક્ષા સમયગાળો ફરજિયાત ન હતો પરંતુ નિર્દેશાત્મક હતો અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, કલમ ૧૩-બી(૨) ની જરૂરિયાતને જતું કરવાની તેની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો કોર્ટ માટે ખુલ્લું રહેશે, જો પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાનની કોઈ શક્યતા ન હોય, અને પ્રતીક્ષા સમયગાળો તેમની વેદના લંબાવવા સિવાય કોઈ હેતુ પૂરો કરશે નહીં.

૨૩. દેવિંદર સિંહ નરુલા વિરુદ્ધ મીનાક્ષી નાંગિયા, (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૫૮૦: (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૫૫૧ માં, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૫૮૨, ફકરો ૮)

"૮. અમે પક્ષકારો વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર કાળજીપૂર્વક વિચાર કર્યો છે અને અનિલ કુમાર જૈન કેસ, (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૪૧૫: (૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૨૨૬ માં અમારા નિર્ણય પર પણ વિચાર કર્યો છે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ધારાસભાએ તેની શાણપણમાં પરસ્પર છૂટાછેડા માટેની અરજી દાખલ કર્યાની તારીખથી જ્યાં સુધી આવા છૂટાછેડા ખરેખર મંજૂર ન થાય ત્યાં સુધી છ મહિનાનો કુલિંગ ઓફ પિરિયડ નક્કી કર્યો હતો, તે ઈરાદા સાથે કે તે લગ્નની સંસ્થાને બચાવશે. એ પણ સાચું છે કે ધારાસભાના ઈરાદામાં ખામી કાઢી શકાય નહીં, પરંતુ એવા પ્રસંગો હોઈ શકે છે જ્યારે પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ન્યાય

આપવા માટે આ અદાલતે અતૂટ પરિસ્થિતિમાં બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી બની જાય છે. હકીકતમાં, કિરણ વિરુદ્ધ શરદ દત્ત, (૨૦૦૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૨૪૩ માં, જે અનિલ કુમાર જૈન કેસમાં વિચારવામાં આવ્યો હતો, ઘણા વર્ષો સુધી અલગ રહ્યા પછી અને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કર્યાના ૧૧ વર્ષ પછી, પક્ષકારોએ છૂટાછેડાની અરજીમાં સુધારો કરવા અને તેને કલમ ૧૩-બી હેઠળની કાર્યવાહીમાં રૂપાંતરિત કરવાની પરવાનગી માટે આ અદાલત સમક્ષ સંયુક્ત અરજી દાખલ કરી હતી. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૩-બી હેઠળ અરજીને ગણીને, આ અદાલતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને એસએલપી ના તબક્કે જ પરસ્પર છૂટાછેડાની ડિક્રી મંજૂર કરી હતી. વિવિધ કેસોમાં, વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં, આ અદાલતે પક્ષકારો વચ્ચે સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યો છે."

૨૪. સોની કુમારી વિરુદ્ધ દીપક કુમાર, (૨૦૧૬) ૧૬ એસ.સી.સી. ૩૪૬ (૨૦૧૭) ૫ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૮૧૨ માં, આ અદાલતે ભારતની બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને છ મહિનાનો વૈધાનિક પ્રતીક્ષા સમયગાળો જતું કર્યો હતો, જ્યાં પત્નીએ પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સેટલમેન્ટ મુજબ તેણીના દાવાઓના પૂર્ણ અને અંતિમ સેટલમેન્ટમાં રૂ.

૧૫ લાખનું સંપૂર્ણ વળતર મેળવ્યું હતું, અને વધુમાં પરસ્પર સંમતિથી પક્ષકારોને છૂટાછેડાની ડિકી મંજૂર કરી હતી.

૨૫. અનિલ કુમાર જૈન વિરુદ્ધ માયા જૈન, (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૪૧૫ (૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૨૨૬ માં, આ અદાલતે ઠેરવ્યું (એસ.સી.સી. પૂ. ૪૨૩, ફકરો ૨૯)

"૨૯. અંતિમ વિશ્લેષણમાં ઉપરની ચર્ચા બે દરખાસ્તો રજૂ કરે છે. પ્રથમ દરખાસ્ત એ છે કે જોકે લગ્નનું અતૂટ ભંગાણ એ ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ હેઠળ છૂટાછેડા મંજૂર કરવા માટે કલમ ૧૩ કે ૧૩-બી હેઠળ સૂચવેલા કારણોમાંનું એક નથી, તો પણ સદર સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ કલમ ૧૩ કે ૧૩-બી હેઠળની કાર્યવાહીમાં ત્યારે જ કરી શકાય છે જ્યારે કાર્યવાહી સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ હોય. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ તેની અસાધારણ સત્તાના ઉપયોગમાં સર્વોચ્ચ અદાલત સદર અધિનિયમની કલમ ૧૩-બી માં નિર્દિષ્ટ છ મહિનાના વૈધાનિક સમયગાળાની રાહ જોયા વિના પક્ષકારોને રાહત મંજૂર કરી શકે છે."

૨૬. ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩-બી(૨) હેઠળ છૂટાછેડા માટેની ગતિ માટે છ મહિનાના વૈધાનિક પ્રતીક્ષા સમયગાળાને જતું કરવાની વિવેકબુદ્ધિના

ઉપયોગ માટે, કોર્ટ અન્ય પરિબલોની સાથે નીચેના મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં લેશે:

- (૧) પક્ષકારો કેટલા સમયથી પરણિત હતા;
- (૨) પક્ષકારોએ પતિ-પત્ની તરીકે કેટલો સમય સાથે વિતાવ્યો હતો;
- (૩) પક્ષકારો કેટલા સમયથી અલગ રહેતા હતા;
- (૪) મુકદ્દમો કેટલા સમયથી પડતર હતો;
- (૫) શું પક્ષકારો વચ્ચે અન્ય કોઈ કાર્યવાહી હતી;
- (૬) શું સમાધાનની કોઈ શક્યતા હતી;
- (૭) શું લગ્નમાંથી કોઈ બાળકોનો જન્મ થયો હતો;
- (૮) શું પક્ષકારોએ મુક્તપણે, પોતાની મરજીથી, કોઈપણ બળજબરી કે દબાણ વિના, એક સાચું સેટલમેન્ટ કર્યું હતું જેણે આજીવિકા (alimony), જો કોઈ હોય, જાળવણી (maintenance) અને બાળકોની કસ્ટડી વગેરેનું ધ્યાન રાખ્યું હતું.

૨૭. આ કેસમાં, ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ, પક્ષકારો બંને સુશિક્ષિત અને ઉચ્ચ કક્ષાના સરકારી અધિકારીઓ છે. તેઓ લગભગ ૧૫ મહિનાથી પરણિત છે. લગ્ન શરૂઆતથી જ નિષ્ફળ રહ્યા હતા. સ્વીકૃતપણે, પક્ષકારો ફક્ત ત્રણ દિવસ માટે સાથે રહ્યા હતા, ત્યારબાદ તેઓ અસમાધાનકારી મતભેદોને કારણે અલગ થઈ ગયા છે. પક્ષકારો તેમના લગ્નના સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન ત્રણ

દિવસ સિવાય અલગ રહ્યા છે. પક્ષકારો દ્વારા સંયુક્તપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે સમાધાનના પ્રયાસો નિષ્ફળ રહ્યા છે. પક્ષકારો પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહેવા ઈચ્છતા નથી. ૧૪ મહિનાથી વધુ અલગ રહ્યા પછી પણ, પક્ષકારો હજુ પણ છૂટાછેડા સાથે આગળ વધવા માંગે છે. પક્ષકારોને રાહ જોવડાવવાથી કોઈ ઉપયોગી હેતુ સરે નહીં, સિવાય કે તેમની વેદના લંબાવવી."

૫. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે, વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરતી વખતે, સાન્નિધીની વિરુદ્ધ વિજયા વેંકટેશ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાનો આધાર લીધો હતો અને અરજી નામંજૂર કરી હતી, એ કારણોસર કે સમાધાન પ્રક્રિયામાં વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા ભાગ લેવો એ અસરકારક ભાગીદારી ગણાશે નહીં. આ અદાલતે સાન્નિધીની (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ લીધો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષનો મામલો વિવિધ ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ પડતર કાર્યવાહી અંગેના ટ્રાન્સફર પિટિશન્સના સંબંધમાં વિવિધ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોને પડકારવા અંગે હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે કૃષ્ણવેણી નાગમ વિરુદ્ધ હરીશ નાગમ, (૨૦૧૭) ૪ એસ.સી.સી. ૧૫૦ માં ઠેરવ્યું હતું કે પતિને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ હેઠળ દાખલ કરાયેલ કાર્યવાહીમાં વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા ભાગ લેવાની પરવાનગી આપવી એ ન્યાયના હિતમાં હશે, જ્યાં ટ્રાન્સફર પિટિશન્સ દાખલ કરવામાં આવી હોય અને પતિ દૂરના સ્થળે રહેતા હોય. સર્વોચ્ચ અદાલતે ત્યારબાદ સદર મુદ્દાને

મોટી બેંચ સમક્ષ મોકલ્યો હતો કે શું કૃષ્ણવેણી નાગમ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ધારિત ગુણોત્તર (ratio) કાયમ રહે છે કે નહીં. અંતે, સર્વોચ્ચ અદાલતની મોટી બેંચે સાબિતીની (ઉપર મુજબ) માં કૃષ્ણવેણી નાગમ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાને રદ કર્યો અને નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"તેથી, અમે એવું માનવા માટે વલણ ધરાવીએ છીએ કે એકવાર સમાધાન નિષ્ફળ જાય અને જો બંને પક્ષકારો સંમતિ આપે કે સાક્ષીની તપાસ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગમાં કરી શકાય, તો તે મંજૂર કરી શકાય છે. તે સિવાય, જ્યારે તેઓ સંમતિ આપે છે કે પક્ષકારોની સુવિધાને ધ્યાનમાં રાખીને વિશિષ્ટ તથ્યપૂર્ણ મેટ્રિક્સમાં તે જરૂરી છે, ત્યારે ફેમિલી કોર્ટ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ માટેની અરજી મંજૂર કરી શકે છે. અમને લાગે છે કે એટલી વિવેકબુદ્ધિ ફેમિલી કોર્ટને આપી શકાય છે. આવી મર્યાદિત વિવેકબુદ્ધિ ૧૯૮૪ ના અધિનિયમના ધારાસભ્યાના ઇરાદાની વિરુદ્ધ જશે નહીં. જોકે, અમે એક સુરક્ષા ઉમેરવા માંગીએ છીએ. ફેમિલી કોર્ટના ન્યાયાધીશ સમક્ષ સંયુક્ત અરજી દાખલ કરવી જોઈએ, જે નિર્ણય લેશે. જોકે, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે ટ્રાન્સફર પિટિશનમાં વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ માટે કોઈ નિર્દેશ આપી શકાતો નથી. અમે પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે વિવેકબુદ્ધિ ફેમિલી કોર્ટમાં રહેવી જોઈએ જે ત્યારે કરવામાં આવે છે જ્યારે કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે કે સમાધાન શક્ય નથી અને બંને પક્ષકારો સંયુક્ત અરજી દાખલ કરે છે અથવા દરેક પક્ષ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સુનાવણી માંગતી સંમતિ

મેમોરેન્ડમ દાખલ કરે છે.

૫૭. નોંધ લો કે, ક્યારેક, ટ્રાન્સફર પિટિશન્સ ધ પ્રોટેક્શન ઓફ વિમેન ફ્રોમ ડોમેસ્ટિક વાયોલન્સ એક્ટ, ૨૦૦૫ હેઠળ દાખલ કરાયેલા કેસો અને આઈપીસી હેઠળ નોંધાયેલા કેસોના ટ્રાન્સફર માટે દાખલ કરવામાં આવે છે. કૃષ્ણવેણી નાગમ (ઉપર મુજબ) માં અથવા આ કેસોમાં સંદર્ભના હુકમમાં સદર અધિનિયમ હેઠળના કેસોની ચર્ચા કરવામાં આવી નથી, તેથી અમે તેની ચર્ચા કરવા ઈચ્છતા નથી.

૫૮. ઉપરોક્ત વિશ્લેષણને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે અમારા નિષ્કર્ષનો સારાંશ નીચે મુજબ આપીએ છીએ:

૫૮.૧. ૧૯૮૪ ના અધિનિયમની યોજના અને ખાસ કરીને કલમ ૧૧ ને ધ્યાનમાં રાખીને, લગ્ન સંબંધી વિવાદોની સુનાવણી કેમેરામાં હાથ ધરવી પડી શકે છે.

૫૮.૨. સમાધાન નિષ્ફળ ગયા પછી અને જ્યારે કોઈ સંયુક્ત અરજી દાખલ કરવામાં આવે અથવા બંને પક્ષકારો સંબંધિત ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા કેસની સુનાવણી માટે તેમનું સંબંધિત સંમતિ મેમોરેન્ડમ

દાખલ કરે, ત્યારે તે સદર અરજી મંજૂર કરવાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

૫૮.૩. સમાધાન નિષ્ફળ ગયા પછી, જો ફેમિલી કોર્ટને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા યોગ્ય લાગે કે વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ ન્યાયના કારણને મદદ કરશે, તો તે તે મુજબ નિર્દેશ આપી શકે છે.

૫૮.૪. ટ્રાન્સફર પિટિશનમાં, વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ માટે નિર્દેશ આપી શકાતો નથી.

૫૮.૫. અમારા નિર્દેશો સંભવિતપણે લાગુ થશે.

૫૮.૬. કૃષ્ણવેણી નાગમ (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય સદર હદ સુધી રદ કરવામાં આવે છે.

૫૯. અમે મિસ્ટર અજીત કુમાર સિન્હા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ સહાય માટે અમારો આભાર નોંધાવીએ છીએ.

૬૦. ટ્રાન્સફર પિટિશન્સને તેમના પોતાના ગુણો પર વિચારણા કરવા માટે

બાબતોને યોગ્ય બેંચ સમક્ષ મૂકવી જોઈએ."

૫.૧. સાબિતી (ઉપર મુજબ) માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરના સંદર્ભમાં, તે બહાર આવે છે કે જે કેસોમાં ટ્રાન્સફર પિટિશન્સ દાખલ કરવામાં આવે છે અને સેટલમેન્ટનો પ્રયાસ નિષ્ફળ જાય છે, ત્યારે જો બંને પક્ષકારો તેમની સંમતિ આપે તો સાક્ષીઓની તપાસ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા થઈ શકે છે. વધુમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં પક્ષકારો પરસ્પર સંમતિ આપે છે, અને જ્યાં કોર્ટને લાગે છે કે પક્ષકારોની સુવિધા અને વિશિષ્ટ તથ્યપૂર્ણ મેટ્રિક્સને ધ્યાનમાં રાખીને આવો માર્ગ જરૂરી છે, ત્યારે ફેમિલી કોર્ટ વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા કાર્યવાહીની પરવાનગી આપી શકે છે. વધુમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે આ બાબતમાં વિવેકબુદ્ધિ વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટમાં રહેલી છે, જે કેસમાં સંકળાયેલ તથ્યપૂર્ણ પૃષ્ઠભૂમિ અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા પછી યોગ્ય નિર્ણય લેવા માટે જરૂરી છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે જ્યારે વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ માટે પરવાનગી માંગતી સંયુક્ત અરજી વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવે, ત્યારે ફેમિલી કોર્ટે બાબતમાં સંકળાયેલા મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી તેનો નિર્ણય લેવો જોઈએ. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ટ્રાન્સફર પિટિશનમાં વિડિયો કોન્ફરન્સિંગનો નિર્દેશ આપી શકાતો નથી; જોકે, વિવેકબુદ્ધિ ફેમિલી કોર્ટમાં નિહિત કરવામાં આવી છે, જે પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન શક્ય નથી તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા પછી અને બંને પક્ષકારો

દ્વારા સંયુક્ત અરજી અથવા વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સુનાવણી માંગતી વ્યક્તિગત સંમતિ મેમોરેન્ડમ દાખલ કર્યા પછી તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

પ.ર. સાન્થિની (ઉપર મુજબ) માં અવલોકન કર્યા મુજબ, ટેકનોલોજીનો યોગ્ય ઉપયોગ ન્યાયની પહોંચના કારણને મદદ કરે છે અને ફેમિલી કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહી આ સિદ્ધાંતથી બાકાત નથી. વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ એક ખર્ચ-અસરકારક અને કાર્યક્ષમ વિકલ્પ અને ટેકનોલોજી આધારિત ઉકેલો પૂરો પાડે છે જે ન્યાય સુધી પહોંચવાની સુવિધા માટે અપનાવવો જોઈએ. હાલના કેસમાં પક્ષકારો લગ્નના થોડા દિવસોમાં અલગ થઈ ગયા હતા, લગભગ દોઢ વર્ષ વીતી ગયું છે, લગ્ન consummated થયા ન હતા, તમામ વસ્તુઓની આપ-લે થઈ ગઈ છે, અરજદાર નં. ૧ એ આજીવિકા માટેનો તેમનો દાવો જતું કર્યો છે અને સમાધાનના તમામ પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા છે. વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ એ એક ટેકનોલોજીકલ સુવિધા છે જે વિવિધ સ્થળોએ સ્થિત વ્યક્તિઓને રૂબરૂ બેઠકો યોજવા માટે સક્ષમ બનાવે છે. સદર ટેકનોલોજીનો વિશ્વભરમાં વ્યાપકપણે ઉપયોગ થાય છે. હકીકતમાં, વિડિયો કોન્ફરન્સિંગનો ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરે છે કે ન્યાયિક કાર્યવાહી કાર્યક્ષમ રીતે અને બિનજરૂરી વિલંબ વિના હાથ ધરવામાં આવે, જેથી યોગ્ય સંજોગોમાં બાબતોનો ઝડપી નિકાલ થઈ શકે, અરજદાર નં. ૨ ને ફક્ત સમાધાન પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે વિદેશથી મુસાફરી કરવા મજબૂર કરવા તે બંને રીતે અયોગ્ય અને ગેરવાજબી ગણાશે.

પ.૩. વિદ્વાન કોર્ટે સાબિતની (ઉપર મુજબ) નો કેસમાં રહેલી હકીકતને જોયા વિના અંધશ્રદ્ધાપૂર્વક આધાર લીધો. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ અમૃતલાલ લાલ મનચંદા ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠેરવ્યું છે કે "દરેક કેસ તેની પોતાની હકીકતો પર આધાર રાખે છે અને એક કેસ અને બીજા કેસ વચ્ચેની નજીકની સમાનતા પૂરતી નથી કારણ કે એક નાની વિગત પણ સમગ્ર પાસાને બદલી શકે છે, આવા કેસો નક્કી કરતી વખતે, કોઈએ એક કેસના રંગને બીજા કેસના રંગ સાથે મેળવીને કેસો નક્કી કરવાની લાલચ ટાળવી જોઈએ. તેથી, કોઈ કેસ કઈ બાજુ આવે છે તે નક્કી કરવા માટે, બીજા કેસ સાથેની વ્યાપક સમાનતા બિલકુલ નિર્ણાયક નથી. દાખલાઓનું પાલન ત્યાં સુધી જ કરવું જોઈએ જ્યાં સુધી તે ન્યાયના માર્ગને ચિહ્નિત કરે, પરંતુ તમારે મૃત લાકડાને કાપી નાખવું જોઈએ અને બાજુની શાખાઓને છાંટી નાખવી જોઈએ, નહીંતર તમે તમારી જાતને જાડી ઝાડીઓ અને શાખાઓમાં ખોવાયેલા જોશો."

૬. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિરુદ્ધ એમડી. ઈલિયાસ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠેરવ્યું છે કે "તેની સામેના કેસની તથ્યપૂર્ણ પૃષ્ઠભૂમિને જોયા વિના નિર્ણય પર આધાર રાખવો તે સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર્ય છે. નિર્ણય એ તેની પોતાની હકીકતો પરનો દાખલો છે. દરેક કેસ તેની પોતાની લાક્ષણિકતાઓ રજૂ કરે છે. ન્યાયાધીશ દ્વારા ચુકાદો આપતી વખતે કહેલી દરેક બાબત દાખલો

બનતી નથી. ન્યાયાધીશના નિર્ણયમાં પક્ષકારને બંધનકર્તા હોય તેવી એકમાત્ર વસ્તુ તે સિદ્ધાંત છે જેના પર કેસ નક્કી કરવામાં આવે છે અને આ કારણોસર નિર્ણયનું વિશ્લેષણ કરવું અને તેમાંથી રેશિયો ડેસિડેન્ડીને અલગ કરવું મહત્વપૂર્ણ છે. દાખલાઓના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત મુજબ, દરેક નિર્ણયમાં ત્રણ મૂળભૂત સિદ્ધાંતો સમાવિષ્ટ છે (૧) ભૌતિક તથ્યોના તારણો, સીધા અને અનુમાનિત. હકીકતોનું અનુમાનિત તારણ એ અનુમાન છે જે ન્યાયાધીશ સીધા, અથવા ગ્રહણક્ષમ હકીકતોમાંથી તારવે છે; (૨) હકીકતો દ્વારા જાહેર કરાયેલ કાનૂની સમસ્યાઓને લાગુ પડતા કાયદાના સિદ્ધાંતોના નિવેદનો; અને (૩) ઉપરની સંયુક્ત અસર પર આધારિત ચુકાદો. ન્યાયાધીશો દ્વારા તેમના ચુકાદાઓમાં ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દો એવા નથી કે જાણે તે સંસદના અધિનિયમના શબ્દો હોય."

૭. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલતના મતે, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો તે સંદર્ભમાં વાંચવા અને સમજવા જરૂરી છે જેમાં તે આપવામાં આવ્યા હતા. જોકે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે યાંત્રિક રીતે અને અંધશ્રદ્ધાપૂર્વક સદર નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને તે આધારે અરજદારની અરજી નામંજૂર કરી હતી. આવો અભિગમ, જેના પરિણામે ન્યાયનો ગેરમાર્ગે દોરનાર વળાંક આવ્યો છે, તે કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકાવી શકાય તેમ નથી અને તેથી હસ્તક્ષેપને પાત્ર છે.

૮. તે પૃષ્ઠભૂમિમાં આંક ૯ ની નીચે પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ હસ્તક્ષેપ અને રદ થવાને પાત્ર છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટને ધ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ ની કલમ ૧૩બી હેઠળની અરજી સાથે આગળ વધવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જે અરજદાર નં. ૨ ને વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા સમાધાન પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવાની પરવાનગી આપે છે.

૯. પરિણામે, આ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ નં. ૫, અમદાવાદ દ્વારા ફેમિલી સૂટ નં. ૩૦૧૭/૨૦૨૫ માં આંક ૯ ની નીચે તારીખ ૧૪/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ આથી રદ કરવામાં આવે છે.

૧૦. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી છે.

નિવ્યા એ. નાયર

(એમ. કે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

આ હુકમની અસલ નકલ માનનીય ન્યાયાધીશ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત કરવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.